

ΣΕΙΡΑ: ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η επιχειρηματικότητα στην ευρωπαϊκή ύπαιθρο

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Λόης Λαμπριανίδης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΛΟΗΣ ΛΑΜΠΡΙΑΝΙΔΗΣ
[ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ]

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ
ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΕΣΗΣ
ΑΡΤΕΜΗΣ ΚΟΥΡΤΕΣΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΛΑΜΠΡΙΑΝΙΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πίνακες	12
Διαγράμματα	14
Χάρτες	14
Σύντομα βιογραφικά σημειώματα συγγραφέων	15
Συντομογραφίες	18
Πρόλογος του επιμελητή	19
Πρόλογος του Μιχάλη Παπαγιαννάκη	22

1. Εισαγωγή	27
<i>Λαμπριανίδης Λόης</i>	
1.1 Οι περιοχές της υπαίθρου σήμερα	27
1.2 Μεθοδολογία	39
1.3 Βιβλιογραφία	58

ΜΕΡΟΣ Ι

Θεωρητικές συζητήσεις για την ευρωπαϊκή υπαίθρο σήμερα

2. Ύπαιθρος, περιφερειακότητα και περιοχές της υπαίθρου στην Ευρώπη	65
<i>Ferrão João, Lopes Raul, Ferreiro Fátima</i>	
2.1 Εισαγωγή	65
2.2 Επισκόπηση της θεωρητικής βιβλιογραφίας	65
2.3 Εμπειρικά ευρήματα	74
2.4 Τελικά συμπεράσματα	91
2.5 Βιβλιογραφία	94
3. Τυπολογία των περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου	97
<i>Λαμπριανίδης Λόης, Καλογερέσης Θανάσης, Μπάλλας Δημήτρης</i>	
3.1 Εισαγωγή	97
3.2 Μια προτεινόμενη ταξινόμηση των περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου	98
3.3 Συμπεράσματα	109
3.4 Βιβλιογραφία	109
4. Παγκοσμιοποίηση και διεύρυνση της ΕΕ. Συνέπειες στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις της ευρωπαϊκής υπαίθρου	111
<i>Piasecki Bogdan, Rogut Anna, Herdzina Klaus, Findeis Andreas, Fleischmann Stephanie, Wander Carsten</i>	
4.1 Εισαγωγή	111
4.2 Οι επιπτώσεις των πολιτικών της ΕΕ στις περιοχές της υπαίθρου	111
4.3 Οι ΜΜΕ της υπαίθρου και οι διαδικασίες της παγκοσμιοποίησης	117

4.4 Οι συνέπειες της διεύρυνσης της ΕΕ στις ΜΜΕ της ΕΕ και των νέων μελών . .	128
4.5 Τελικά συμπεράσματα	137
4.6 Βιβλιογραφία	139

ΜΕΡΟΣ II

Προσδιοριστικοί παράγοντες της επιχειρηματικότητας στην ευρωπαϊκή υπαίθρο σήμερα

5. Χαρακτηριστικά της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην υπαίθρο	147
<i>Καλανταρίδης Χρήστος</i>	
5.1 Εισαγωγή	147
5.2 Επιχειρηματικότητα στην υπαίθρο: Θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες	149
5.3 Η ύπαρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας	156
5.4 Ο ρόλος του περιβάλλοντος: Παράγοντες σύγκλισης και απόκλισης	157
5.5 Ανάλυση των χαρακτηριστικών επιχειρηματικής δραστηριότητας	159
5.6 Επιχειρηματικές ομαδοποιήσεις: ένας συντελεστής επανόρθωσης	173
5.7 Συμπεράσματα	174
5.8 Βιβλιογραφία	175
6. Νέες τεχνολογίες, καινοτομία και ανάπτυξη της υπαίθρου	178
<i>Λαμπριανίδης Λότης, Καλογερέσης Θανάσης, Κουρτέσης Αρτέμης</i>	
6.1 Εισαγωγή.	178
6.2 Τεχνολογικές εξελίξεις, γνώση και καινοτομία: Σύντομη επισκόπηση της βιβλιογραφίας	179
6.3 Τεχνολογικές εξελίξεις και καινοτομία στις ευρωπαϊκές περιοχές της υπαίθρου	186
6.4 Εμπειρικά στοιχεία και εκτιμήσεις.	193
6.5 Τελικές παρατηρήσεις: Μπορούν οι περιοχές της υπαίθρου να γίνουν καινοτόμες;	204
6.6 Βιβλιογραφία	207

ΜΕΡΟΣ III

Πολιτικές για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής υπαίθρου σήμερα

7. Τοπικά προϊόντα ως μέσο για την υποβοήθηση της ανάπτυξης των περιφερειακών περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου	211
<i>Λαμπριανίδης Λότης</i>	
7.1 Εισαγωγή	211
7.2 Αύξηση της σημασίας των τοπικών προϊόντων	212
7.3 Εμπειρικά ευρήματα από την Ευρώπη: τα τοπικά προϊόντα μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη των Περιφερειακών Περιοχών	216
7.4 Οι επιχειρήσεις που είναι ενταγμένες στην τοπική οικονομία τείνουν να υστερούν σε πολλούς τομείς	220
7.5 Οι επιχειρήσεις τοπικών επιχειρηματιών είναι περισσότερο ενταγμένες στην τοπική οικονομία	221
7.6 Τοπικά προϊόντα ως μέσο ανάπτυξης των περιφερειακών περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου	225

7.7 Κάποιες συμπερασματικές παρατηρήσεις	228
7.8 Βιβλιογραφία	234
8. Πολιτικές για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στην ύπαιθρο. Η ευρωπαϊκή εμπειρία	237
<i>North David, Smallbone David</i>	
8.1 Εισαγωγή	237
8.2 Πολιτικές για τις επιχειρήσεις της υπαίθρου	237
8.3 Οι ανάγκες των επιχειρήσεων των περιφερειακών περιοχών της υπαίθρου ..	240
8.4 Συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από την εφαρμογή των υφιστάμενων πολιτικών για την ενίσχυση των επιχειρήσεων της υπαίθρου	245
8.5 Ποιες πολιτικές απαιτούνται για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στις απομακρυσμένες περιοχές της υπαίθρου	262
8.6 Βιβλιογραφία	273

ΜΕΡΟΣ IV

Επιχειρηματικότητα στην ελληνική ύπαιθρο

9. Επιχειρηματικότητα στην ελληνική ύπαιθρο: η περίπτωση της Λέσβου και του νομού Κιλκίς	277
<i>Λαμπριανίδης Λότης, Σκορδίλη Σοφία, Καλογερέσης Θανάσης</i>	
9.1 Το πορτρέτο της χώρας και η σύγχρονη δυναμική της ελληνικής υπαίθρου ..	277
9.2 Η πολυμορφικότητα των περιοχών της υπαίθρου	282
9.3 Πολιτικές για την ανάπτυξη της υπαίθρου	286
9.4 Η φυσιογνωμία των ΠΕ	289
9.5 Έρευνα στον συνολικό πληθυσμό	300
9.6 Μελέτη επιχειρηματικού πνεύματος	309
9.7 Συμπερασματικές παρατηρήσεις	328
9.8 Βιβλιογραφία	341
10. Συμπεράσματα: οδεύοντας προς μια σύνθεση	345
<i>Λαμπριανίδης Λότης</i>	
10.1 Η ανάπτυξη της υπαίθρου προσδιορίζεται από τα χαρακτηριστικά της χώρας και τον βαθμό περιφερειακότητάς της	345
10.2 Κατανοώντας την επιχειρηματική δραστηριότητα στην ύπαιθρο	348
10.3 Οι τεχνολογίες της πληροφόρησης ως μέσο που διευκολύνει την ανάπτυξη των επιχειρήσεων της υπαίθρου καθώς και την ίδια την ύπαιθρο	353
10.4 Τα τοπικά προϊόντα και ο αγροτουρισμός μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη κάποιων περιοχών της υπαίθρου	355
10.5 Πολιτικές για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στην ύπαιθρο και πολιτικές για την ανάπτυξη της υπαίθρου	357
10.6 Βιβλιογραφία	364
Ευρετήριο	365

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1 Βασικά χαρακτηριστικά των Περιοχών Έρευνας, 1995	40
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.2 Συμμετοχή της γεωργίας στο ΑΕΠ επιλεγμένων χωρών, 1972-2000 ...	53
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.3 Ποσοστό της γεωργίας στη συνολική απασχόληση επιλεγμένων χωρών, 1970-2000	54
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.1 Τυπολογία των επιπέδων οικονομικής επίδοσης των επιχειρήσεων ...	76
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.2 Βασικά επιχειρηματικά προφίλ	77
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.3 Ποσοστό επιχειρήσεων ανά επίπεδο οικονομικής επίδοσης	80
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.4 Περιφερειακές Περιοχές της Υπαίθρου: κύριοι παράγοντες σύγκλισης και απόκλισης σύμφωνα με τις συνεντεύξεις	83
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1 Κριτήρια ιεράρχησης των περιοχών	100
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2 Κατανομή των περιοχών δύσκολης, ενδιάμεσης και εύκολης πρόσβασης καθώς και των αστικών περιοχών κατά χώρα	101
ΠΙΝΑΚΑΣ 3.3 Τυπολογία των νομών της Ευρώπης	105
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1 Δείκτης παγκοσμιοποίησης των ΜΜΕ	122
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2 Ισχυρά και αδύνατα σημεία των πολωνικών ΜΜΕ	135
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1 Δείκτες επιχειρηματικών χαρακτηριστικών κατά Περιοχή Έρευνας ..	161
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2 Μεταβλητές και πιθανές απαντήσεις για την κατασκευή της τυπολογίας των επιχειρηματιών	162
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3 Ομαδοποιήσεις επιχειρήσεων κατά Περιοχή Έρευνας	163
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1 Ποσοστό των επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν μη αμειβόμενη εργασία	197
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.2 Οι επιπτώσεις του περιβάλλοντος στην καινοτομία	197
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.1 Παραγωγή «τοπικών», «νέων» και «καινοτόμων» προϊόντων ανάλογα με τον χαρακτήρα του οικισμού (%)	218
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.2 Παραγωγή «τοπικών», «νέων» και «καινοτόμων» προϊόντων με βάση το ποσοστό προέλευσης πρώτων υλών και ενδιάμεσων εισροών από την περιοχή (%)	219
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.3 Παραγωγή «τοπικών», «νέων» και «καινοτόμων» προϊόντων με βάση το ποσοστό των εργαζομένων που προέρχονται από τον ίδιο οικισμό	219
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.4 Παραγωγή «τοπικών», «νέων» και «καινοτόμων» προϊόντων με βάση τον δυναμισμό των επιχειρήσεων (%)	221
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.5 Μεταβολή της απασχόλησης 1998-2000 (μέσος όρος επιχείρησης και σύνολο) ανάλογα με την περιοχή προέλευσης της ιδιοκτησίας της επιχείρησης	222
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.6 Περιοχή προέλευσης της ιδιοκτησίας των επιχειρήσεων κατά Περιοχή Έρευνας (%)	223
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.7 Χαρακτηριστικά οικισμού όπου βρίσκεται η επιχείρηση ανάλογα με την περιοχή προέλευσης της ιδιοκτησίας της επιχείρησης (%)	224
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.8 Ποσοστό εργαζομένων που προέρχονται από την περιοχή ανάλογα με την περιοχή προέλευσης της ιδιοκτησίας της επιχείρησης	224

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.1 Η αναλυτική προσέγγιση: Παράγοντες Σύγκλισης και Παράγοντες Απόκλισης	46
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.1 Αναπτυξιακές πορείες διαφορετικών τύπων περιοχών της υπαίθρου	85
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.1 Ποσοστά ΜΜΕ της υπαίθρου στις διαδικασίες παγκοσμιοποίησης	123
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.2 Επίπεδο παγκοσμιοποίησης κατά μέγεθος επιχείρησης	124
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.3 Επίπεδο παγκοσμιοποίησης κατά ηλικία επιχείρησης	124
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.1 Ποσοστό επιχειρηματικότητας ανά περιοχή έρευνας	157
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.2 Ομαδοποιήσεις επιχειρηματιών ανά περιοχή έρευνας	169
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.1 Η σχέση της χρήσης ΤΠΕ, ΠΕ και κλάδου δραστηριοποίησης	202
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.1 Ποσοστό των επιχειρήσεων που έλαβαν δημόσια χρηματοδότηση σε κάθε ΠΕ	243
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9.1 Χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων κατά Περιοχή Έρευνας	313
Διάγραμμα 9.2 Ένα εναλλακτικό αναλυτικό πλαίσιο	334

ΧΑΡΤΕΣ

ΧΑΡΤΗΣ 1.1 Οι δέκα Περιοχές Έρευνας	42
ΧΑΡΤΗΣ 3.1 Οι 52 σημαντικές μητροπόλεις της Ευρώπης	99
ΧΑΡΤΗΣ 3.2 Οι περιοχές δύσκολης πρόσβασης της ευρωπαϊκής υπαίθρου	106
ΧΑΡΤΗΣ 3.3 Οι περιοχές ενδιάμεσης πρόσβασης της ευρωπαϊκής υπαίθρου	107
ΧΑΡΤΗΣ 3.4 Οι περιοχές εύκολης πρόσβασης της ευρωπαϊκής υπαίθρου	108

Σ Ε Ι Ρ Α : Ε Π Ι Σ Τ Η Μ Η Κ Α Ι Κ Ο Ι Ν Ω Ν Ι Α

Στην αυγή μιας νέας χιλιετίας η ευρωπαϊκή υπαίθρος προσπαθεί να επαναπροσδιορίσει το ρόλο της στις νέες συνθήκες. Η μακροχρόνια διαδικασία διαρθρωτικών αλλαγών που συνετέλεσε στην απομάκρυνση από τις γεωργικές δραστηριότητες έχει ενταθεί ως αποτέλεσμα αλλαγών: στην πολιτική (όπως η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου), στο Διεθνή Καταμερισμό της Εργασίας και στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών. Οι αλλαγές αυτές δημιουργούν στις περιοχές της υπαίθρου έναν ποιοτικά πρωτόγνωρο συνδυασμό ευκαιριών και απειλών.

Η μελέτη αυτή επιχειρεί να κατανοήσει τις αναπτυξιακές εμπλοκές που παρουσιάζονται στις περιφερειακές περιοχές της ευρωπαϊκής υπαίθρου. Η βασική υπόθεση εργασίας –κάτι που στη συνέχεια επαληθεύτηκε– ήταν ότι οι εμπλοκές αυτές θα μπορούσαν εν μέρει να αποδοθούν στην εξαιρετικά περιορισμένη επιχειρηματικότητα στις περιοχές αυτές, με την έννοια ότι η ίδια η παρουσία επιχειρηματιών στην υπαίθρο δεν είναι σε καμία περίπτωση εγγυημένη, μια που τα άτομα που προσδοκάται ότι θα επιτελέσουν αυτές τις λειτουργίες είναι πολύ πιθανό να εγκαταλείψουν την υπαίθρο για τα (πιο φιλόξενα) αστικά κέντρα. Επιπλέον διερευνάται εάν η επιχειρηματικότητα στην υπαίθρο μπορεί να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξής της. Τέλος, διερευνάται ο ρόλος των θεσμών γνώσης και των φορέων πολιτικής στην υποστήριξη των διαδικασιών ανάπτυξης της υπαίθρου και παρατίθενται κάποιες γενικές κατευθύνσεις πολιτικής. Το θέμα του βιβλίου αυτού είναι σημαντικό για τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης. Έχει όμως μια ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα, δεδομένων των μεγάλων αναπτυξιακών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι περισσότερες περιοχές της υπαίθρου της.

